YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

1 päivänä kesäkuuta 1999 *

Asiassa C-126/97,

jonka Hoge Raad der Nederlanden (Alankomaat) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Eco Swiss China Time Ltd

vastaan

Benetton International NV

ennakkoratkaisun EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan (josta on tullut EY 81 artikla) tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat P. J. G. Kapteyn, J.-P. Puissochet, G. Hirsch ja P. Jann sekä tuomarit

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida (esittelevä tuomari), C. Gulmann, J. L. Murray, D. A. O. Edward, H. Ragnemalm, L. Sevón ja M. Wathelet,

julkisasiamies: A. Saggio,

kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Eco Swiss China Time Ltd, edustajinaan asianajajat P. V. F. Bos ja M. Slotboom, Rotterdam, ja S. C. Conway, attorney-at-Law admitted to the District of Columbia and Illinois Bar,

— Benetton International NV, edustajinaan asianajajat I. van Bael ja P. L'Ecluse, Bryssel, ja H. A. Groen, Haag,

— Alankomaiden hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön oikeudellinen apulaisneuvonantaja M. A. Fierstra,

— Ranskan hallitus, asiamiehinään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston kansainvälistä talousoikeutta ja yhteisön oikeutta koskevia asioita hoitavan jaoston jaostopäällikkö K. Rispal-Bellanger ja saman osaston tehtävään määrätty R. Loosli-Surrans,

— Italian hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön diplomaattisten riita-asioiden osaston osastopäällikkö, professori U. Leanza, avustajanaan valtionasiamies I. M. Braguglia,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään Assistant Treasury Solicitor J. E. Collins, avustajanaan V. V. Veeder, QC,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään varapääjohtaja C. W. A. Timmermans ja oikeudellisen yksikön virkamiehet W. Wils ja H. van Vliet,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Eco Swiss China Time Ltd:n, edustajinaan asianajajat P. V. F. Bos, L. W. H. van Dijk ja M. van Empel, Bryssel, Benetton International NV:n, edustajinaan asianajajat H. A. Groen ja I. van Bael, Alankomaiden hallituksen, asiamiehenään M. A. Fierstra, Ranskan hallituksen, asiamiehenään R. Loosli-Surrans, Italian hallituksen, asiamiehenään I. Braguglia, Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen, asiamiehinään S. Boyd, QC, ja barrister P. Stanley, ja komission, asiamiehinään C. W. A. Timmermans, W. Wils ja H. van Vliet, 7.7.1998 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 25.2.1999 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Hoge Raad der Nederlanden on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 21.3.1997 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 27.3.1997, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla viisi ennakkoratkaisukysymystä EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan (josta on tullut EY 81 artikla) tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty asiassa, jossa valittajana on Benetton International NV (jäljempänä Benetton) ja joka koskee sellaisen välitystuomion täytäntöönpanon kieltämistä, jolla Benetton oli velvoitettu maksamaan Eco Swiss China Time Ltd:lle (jäljempänä Eco Swiss) vahingonkorvausta näiden sopimuspuolten välisen lisenssisopimuksen rikkomisesta; Benetton on perustanut tämän vaatimuksensa siihen, että välitystuomio on *Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering*in (jäljempänä siviiliprosessilaki) 1065 §:n 1 momentin e kohdassa tarkoitetulla tavalla ristiriidassa oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa, koska kyseinen lisenssisopimus on perustamissopimuksen 85 artiklan vuoksi mitätön.

Kansallinen lainsäädäntö

3 Alankomaiden siviiliprosessilain 1050 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Välitystuomioon saadaan hakea muutosta välimiesmenettelyssä ainoastaan, jos asianosaiset ovat tästä sopineet."

4 Saman lain 1054 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Välimiesoikeuden on perustettava tuomionsa lakiin."

5 Saman lain 1059 §:ssä säädetään seuraavaa:

"1. Ainoastaan lopullinen välitystuomio tai välimiesoikeuden osatuomio voi tulla oikeusvoimaiseksi. Tällaisella tuomiolla on oikeusvoimavaikutus sen antamispäivästä lukien.

2. Jos asianosaiset ovat kuitenkin sopineet mahdollisuudesta hakea lopulliseen välitystuomioon tai osatuomioon muutosta välimiesmenettelyssä, tällaisen välitystuomion oikeusvoimavaikutus alkaa siitä ajankohdasta, kun muutoksenhakua koskeva määräaika päättyy, eikä muutosta ole tämän määräajan kuluessa haettu, tai kun muutoksenhakuasiassa annetaan tuomio, jossa pysytetään valituksenalainen välitystuomio."

6 Siitä, missä määrin yleiset tuomioistuimet voivat tutkia välitystuomion pätevyyden, säädetään siviiliprosessilain 1064 §:ssä seuraavaa:

"1. Sellaisesta lopullisesta välitystuomiosta tai osatuomiosta, johon ei voida hakea välimiesmenettelyssä muutosta, ja muutoksenhakuasiassa annetusta lopullisesta välitystuomiosta tai osatuomiosta voidaan ainoastaan nostaa kumoamiskanne tai tehdä tuomionpurkuhakemus (request civiel) tämän lain tässä osastossa säädetyllä tavalla.

2. Kumoamiskanne on nostettava siinä Rechtbankissa, jonka kansliaan välitystuomion alkuperäiskappale on talletettava 1058 §:n 1 momentin mukaisesti.

3. Asianosainen voi nostaa kumoamiskanteen, kun välitystuomio on tullut lainvoimaiseksi. Kanneoikeus on menetetty kolmen kuukauden kuluttua siitä päivästä, kun välitystuomio on talletettu Rechtbankin kansliaan. Jos kuitenkin välitystuomio, jonka täytäntöönpanemiseen on haettu tuomioistuimen lupa, annetaan vastapuolelle tiedoksi, vastapuoli voi edellisessä virkkeessä mainitun kolmen kuukauden määräajan päättymisestä huolimatta nostaa kumoamiskanteen kolmen kuukauden kuluessa tästä välitystuomion tiedoksi antamisesta.

4. Välimiesoikeuden antamasta välituomiosta saadaan nostaa kumoamiskanne ainoastaan yhdessä sen kumoamiskanteen kanssa, jonka kohteena on lopullinen välitystuomio tai osatuomio.

— — "

7 Saman lain 1065 §:ssä säädetään seuraavaa:

"1. Välitystuomio voidaan kumota seuraavista syistä:

a) välityssopimus on pätemätön;

b) välimiesoikeus on asetettu sovellettavien sääntöjen vastaisesti;

c) välimiesoikeus on ylittänyt toimivaltansa;

d) välitystuomiota ei ole allekirjoitettu tai perusteltu 1057 §:n mukaisesti;

e) välitystuomio tai välimiesmenettely on oikeusjärjestyksen perusteiden tai hyvien tapojen vastainen.

— —

4. Välitystuomiota ei voida kumota 1 momentin c kohdassa mainitusta syystä, jos tähän syyhyn vetoava asianosainen on osallistunut välitysmenettelyyn tuomatta esiin tätä syytä, vaikka tämä asianosainen tiesi välimiesoikeuden ylittäneen toimivaltansa."

8 Lopuksi siviiliprosessilain 1066 §:n 1 ja 2 momentissa täsmennetään, että kumoamiskanteella ei ole välitystuomion täytäntöönpanoa lykkäävää vaikutusta, mutta kannetta käsittelevä tuomioistuin voi asianosaisen pyynnöstä kieltää perustelluista syistä täytäntöönpanon siihen asti, että asia on lainvoimaisesti ratkaistu. Täytäntöönpanon kieltämistä koskeva pyyntö perustuu välitystuomion kumoamisen todennäköisyyteen.

Kansallisessa tuomioistuimessa vireillä oleva oikeusriita

9 Benetton, jonka kotipaikka on Amsterdam, teki 1.7.1986 kestoltaan kahdeksan vuoden pituisen lisenssisopimuksen Eco Swissin kanssa, jonka kotipaikka on Kowloon (Hongkong), ja Bulova Watch Company Inc:n kanssa (jäljempänä Bulova), jonka kotipaikka on Wood Side (New York). Tässä sopimuksessa Benetton antoi Eco Swissille oikeuden käyttää merkintää "Benetton by Bulova" rannekelloissa ja muissa kelloissa, jotka Eco Swissin oli tarkoitus valmistaa ja Eco Swissin ja Bulovan oli tarkoitus saattaa markkinoille.

10 Lisenssisopimuksen 26.A kohdassa määrätään, että kaikki sopimuspuolten väliset riidat ja erimielisyydet ratkaistaan välimiesmenettelyssä Nederlandse Arbitrage Instituutin (Alankomaiden pysyvä välitysmenettelyelin) sääntöjen mukaisesti ja että välimiehet soveltavat välimiesmenettelyssä Alankomaiden oikeutta.

11 Benetton ilmoitti 24.6.1991 päivätyllä kirjeellään irtisanovansa sopimuksen niin, että sen voimassaolo päättyy 24.9.1991 eli kolme vuotta ennen alun perin sovittua päättymisajankohtaa. Benetton, Eco Swiss ja Bulova jättivät välimiesten ratkaistavaksi sen kysymyksen, oliko irtisanominen lainvastainen.

12 Välimiehet velvoittivat 4.2.1993 antamassaan välitystuomiossa, joka oli otsikoitu "Partial Final Award" (jäljempänä PFA) ja joka talletettiin samana päivänä Rechtbank te 's-Gravenhageen, Benettonin korvaamaan Eco Swissille ja Bulovalle sen vahingon, joka niille oli aiheutunut siitä, että Benetton oli perusteettomasti irtisanonut lisenssisopimuksen.

13 Koska asianosaiset eivät pystyneet sopimaan sen vahingonkorvauksen määrästä, joka Benettonin oli maksettava Eco Swissille ja Bulovalle, välimiehet velvoittivat 23.6.1995 antamassaan välitystuomiossa, joka oli otsikoitu "Final Arbitral Award" (jäljempänä FAA) ja joka talletettiin 26.6.1995 Rechtbank te 's-Gravenhageen, Benettonin maksamaan vahingonkorvauksena Eco Swissille 23 750 000 Yhdysvaltain dollaria (USD) ja Bulovalle 2 800 000 USD. Rechtbankin puheenjohtaja antoi 17.7.1995 antamallaan määräyksellä luvan FAA:n täytäntöönpanoon.

14 Benetton nosti 14.7.1995 Rechtbank te 's-Gravenhagessa kanteen, jossa se vaati PFA:n ja FAA:n kumoamista muun muassa sillä perustella, että nämä välitystuomiot olivat ristiriidassa oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa sen vuoksi, että lisenssisopimus oli perustamissopimuksen 85 artiklan vuoksi mitätön; asianosaiset tai välimiehet eivät kuitenkaan olleet tuoneet välimiesmenettelyssä esiin sitä, että lisenssisopimus olisi tämän määräyksen vastainen.

15 Rechtbank hylkäsi 2.10.1996 tekemällään päätöksellä tämän kanteen, minkä jälkeen Benetton valitti tästä päätöksestä Gerechtshof te 's-Gravenhageen, jossa asia on edelleen vireillä.

16 Benetton jätti myös Rechtbank te 's-Gravenhagen kansliaan 24.7.1995 hakemuksen, jossa se vaati ensisijaisesti sitä, että tämä tuomioistuin kieltäisi FAA:n täytäntöönpanon, ja toissijaisesti sitä, että Eco Swiss määrättäisiin antamaan vakuus.

17 Rechtbank hyväksyi 19.9.1995 antamallaan määräyksellä ainoastaan Benettonin toissijaisen vaatimuksen.

18 Benetton valitti tästä määräyksestä. Gerechtshof te 's-Gravenhage hyväksyi 28.3.1996 antamassaan määräyksessä Benettonin ensisijaisen vaatimuksen olennaisilta osiltaan.

19 Gerechtshof katsoi tässä määräyksessään, että perustamissopimuksen 85 artikla on siviiliprosessilain 1065 §:n 1 momentin e kohdassa tarkoitettu oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluva oikeussääntö (ordre public -oikeussääntö), jonka rikkomisen vuoksi välitystuomio voidaan kumota.

20 Gerechtshof totesi kuitenkin, että se ei voi tutkia täytäntöönpanokieltoa koskevassa menettelyssä sitä, voidaanko siviiliprosessilain 1065 §:n 1 momentin e kohtaa soveltaa PFA:n kaltaiseen välimiesoikeuden lopulliseen osatuomioon, koska Benetton ei ollut nostanut saman lain 1064 §:n 3 momentin mukaisesti kumoamiskannetta kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun kyseinen välitystuomio oli talletettu Rechtbankin kansliaan.

21 Gerechtshof katsoi silti voivansa tutkia sen, voidaanko 1065 §:n 1 momentin e kohtaa soveltaa FAA:han erityisesti siltä osin kuin kyse on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 ja 2 kohdan vaikutuksesta vahingon määrittämiseen, koska Gerechtshofin mukaan se, että lisenssisopimuksen rikkomisen vuoksi myönnetään vahingonkorvausta, merkitsee tämän sopimuksen pätevyyden tunnustamista, vaikka se on ainakin osittain mitätön perustamissopimuksen 85 artiklan 1 ja 2 kohdan perusteella. Tämä sopimus oli nimittäin tehnyt mahdolliseksi sopimuspuolten välisen markkinoiden jakamisen, koska sopimuksen mukaan Eco Swiss ei saanut myydä kelloja Italiassa eikä Bulova puolestaan muissa silloisissa yhteisön jäsenvaltioissa. Kuten Benetton ja Eco Swiss ovat myöntäneet, lisenssisopimusta ei kuitenkaan ole ilmoitettu komissiolle, eikä siihen voida soveltaa mitään ryhmäpoikkeusasetusta.

22 Koska kumoamismenettelyssä siis voitiin edelleen todeta FAA:n olevan ristiriidassa oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa, Gerechtshof päätti hyväksyä täytäntöönpanokieltoa koskevan hakemuksen FAA:n osalta.

23 Eco Swiss on tehnyt kassaatiovalituksen Hoge Raadiin tästä Gerechtshofin päätöksestä, ja Benetton on tehnyt tältä osin vastavalituksen.

24 Hoge Raad korostaa sitä, että välitystuomio on siviiliprosessilain 1065 §:n 1 momentin e kohdassa tarkoitetulla tavalla ristiriidassa oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa ainoastaan silloin, kun sen sisältö tai sen täytäntöönpano on vastoin pakottavaa oikeussääntöä, joka on luonteeltaan niin perustavanlaatuinen, ettei prosessioikeudellisilla rajoituksilla voida estää sen soveltamista. Hoge Raadin mukaan Alankomaiden oikeudessa kuitenkin katsotaan, ettei oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa ole ristiriidassa se, että välitystuomion sisältö tai täytäntöönpano on ristiriidassa kilpailuoikeuteen sisältyvän kiellon kanssa.

25 Hoge Raad on kuitenkin todennut, että kun otetaan huomioon yhdistetyissä asioissa C-430/93 ja C-431/93, Van Schijndel ja Van Veen, 14.12.1995 annettu tuomio (Kok. 1995, s. I-4705), ei ole selvää, onko viimeksi mainittua periaatetta sovellettava myös silloin, kun kyse on — kuten käsiteltävänä olevassa asiassa — yhteisön oikeuden oikeussäännöstä. Hoge Raad on päätellyt tästä tuomiosta, että perustamissopimuksen 85 artiklaa ei ole pidettävä sellaisena pakottavana oikeussääntönä, joka on luonteeltaan niin perustavanlaatuinen, ettei prosessioikeudellisilla rajoituksilla voida estää sen soveltamista.

26 Koska lisäksi on riidatonta, että välimiesmenettelyssä ei ole vedottu siihen, että lisenssisopimus olisi perustamissopimuksen 85 artiklan perusteella mitätön, Hoge Raad katsoo, että välimiehet olisivat ylittäneet kyseisen riidan rajat, jos ne olisivat tutkineet ja ratkaisseet tämän kysymyksen. Tässä tapauksessa välitystuomio olisi kuitenkin voitu kumota siviiliprosessilain 1065 §:n 1 momentin

c kohdan perusteella, koska välimiehet olisivat ylittäneet toimivaltansa. Hoge Raadin mukaan ei ole myöskään mahdollista, että asianosaiset vetoavat lisenssisopimuksen mitättömyyteen vasta kumoamiskanteen yhteydessä.

27 Hoge Raad toteaa, että tällaiset menettelysäännöt ovat yleisen edun mukaisia, koska niillä turvataan välimiesmenettelyn tehokkuus, eikä niitä sovelleta niin, että yhteisön oikeuden oikeussäännöt olisivat epäedullisemmassa asemassa kuin kansallisen oikeuden oikeussäännöt.

28 Hoge Raad pohtii kuitenkin sitä, sovelletaanko edellä mainitussa yhdistetyissä asioissa Van Schijndel ja Van Veen annetussa tuomiossa vahvistettuja periaatteita myös välimiehiin, ja epäselvää tämä on muun muassa siksi, että asiassa 102/81, Nordsee, 23.3.1982 annetun tuomion (Kok. 1982, s. 1095) mukaan yksityisoikeudellisella sopimuksella ilman viranomaisten myötävaikutusta asetettua välimiesoikeutta ei pidetä perustamissopimuksen 177 artiklassa tarkoitettuna kansallisena tuomioistuimena, minkä vuoksi tällainen välimiesoikeus ei voi esittää ennakkoratkaisukysymyksiä tämän määräyksen nojalla.

29 Hoge Raad toteaa lisäksi, että Alankomaiden prosessioikeuden mukaan silloin, kun välimiehet ovat ratkaisseet osan riidasta välituomiolla, joka on siinä ratkaistujen kysymysten osalta luonteeltaan lopullinen välitystuomio, tällä välituomiolla on oikeusvoimavaikutus, ja jos tämän välituomion kumoamista ei vaadita säädetyn määräajan kuluessa, välituomion oikeusvoima rajoittaa mahdollisuutta kumota sellainen myöhempi välitystuomio, joka rakentuu välituomion pohjalle. Hoge Raad pohtii kuitenkin sitä, onko yhteisön oikeuden kanssa ristiriidassa se, että Gerechtshof soveltaa tällaista menettelysääntöä tilanteessa, jossa — kuten nyt käsiteltävänä olevassa asiassa — myöhempi välitystuomio, jonka kumoamista on vaadittu säädetyn määräajan kuluessa, rakentuu aikaisemman välitystuomion pohjalle.

30 Hoge Raad on tässä tilanteessa päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Missä määrin niitä periaatteita, jotka yhteisöjen tuomioistuin on kehittänyt yhdistetyissä asioissa C-430/93 ja C-431/93, Van Schijndel ja Van Veen, 14.12.1995 antamassaan tuomioissa (Kok. 1995, s. I-4705), voidaan soveltaa silloin, kun sellaisessa yksityisoikeudellista sopimusta koskevassa riita-asiassa, joka on saatettu kansallisen tuomioistuimen sijasta välimiesten ratkaistavaksi, riita-asian asianosaiset eivät ole vedonneet EY:n perustamissopimuksen 85 artiklaan ja kun välimiehet eivät voi heitä koskevan kansallisen prosessioikeuden säännösten mukaan soveltaa kyseisen artiklan määräyksiä omasta aloitteestaan?

2) Onko alankomaalaisen tuomioistuimen hyväksyttävä edellä 4.2 ja 4.4 kohdassa kuvailluista Alankomaiden prosessioikeuden säännöksistä huolimatta [joiden mukaan asianosainen voi vaatia välitystuomion kumoamista vain tietyillä perusteilla, joista yksi on se, että välitystuomio on ristiriidassa oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa, ja joiden mukaan oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa ei ole yleensä ristiriidassa pelkästään se, että välitystuomion sisältö tai täytäntöönpano on vastoin kilpailuoikeuteen sisältyvää kieltoa] sellainen muut lainsäädännössä asetetut edellytykset täyttävä kanne, jossa vaaditaan välitystuomion kumoamista sillä perusteella, että välitystuomio on ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa, jos kansallinen tuomioistuin katsoo, että tätä artiklaa on todellakin rikottu?

3) Onko kansallisen tuomioistuimen hyväksyttävä tällainen kanne myös huolimatta edellä 4.5 kohdassa kuvailluista Alankomaiden prosessioikeuden säännöksistä [joiden mukaan välimiehet eivät saa ylittää asianosaisten määrittämiä riidan rajoja ja toimivaltaansa], jos EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltaminen on jäänyt riidan kohteen ulkopuolelle välimiesmenettelyssä eivätkä välimiehet siten ole myöskään tehneet tältä osin mitään päätöstä?

4) Eikö edellä 5.3 kohdassa kuvailtua Alankomaiden prosessioikeuden säännöstä [jonka mukaan sellaisella välimiesoikeuden välituomiolla, joka on siinä

ratkaistujen kysymysten osalta luonteeltaan lopullinen välitystuomio, on oikeusvoimavaikutus ja siitä saadaan periaatteessa ainoastaan nostaa kumoamiskanne kolmen kuukauden kuluessa tämän välitystuomion talletttamisesta Rechtbankin kansliaan] saada yhteisön oikeuden vuoksi soveltaa, jotta välituomion jälkeen annettua välitystuomiota koskevassa kumoamisoikeudenkäynnissä voitaisiin tutkia se, onko oikeusvoimavaikutuksen omaavassa välituomiossa päteväksi todettu sopimus ehkä sittenkin mitätön sen vuoksi, että se on ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa?

5) Vai täytyykö kysymyksessä 4 kuvatun kaltaiseen tilanteeseen jättää soveltamatta sitä sääntöä, ettei välimiesten antamaa välituomiota, mikäli se on luonteeltaan lopullinen välitystuomio, voida vaatia kumottavaksi yhtä aikaa myöhemmän välitystuomion kanssa?"

Toinen ennakkoratkaisukysymys

31 Toisella kysymyksellään, joka on syytä tutkia ensimmäisenä, Hoge Raad kysyy, onko kansallisen tuomioistuimen, joka käsittelee vaatimusta välitystuomion kumoamisesta, hyväksyttävä tämä vaatimus, jos se katsoo välitystuomion olevan ristiriidassa perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa, vaikka kansallisissa menettelysäännöissä säädetään, että välitystuomio voidaan kumota vain tietyillä perusteilla, joista yksi on se, että välitystuomio on ristiriidassa oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa, ja vaikka sovellettavan kansallisen oikeuden mukaan oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa ei yleensä ole ristiriidassa pelkästään se, että välitystuomion sisältö tai täytäntöönpano on vastoin kansallisessa kilpailuoikeudessa säädettyä kieltoa.

32 Aluksi on syytä kiinnittää huomiota siihen, että jos välityssopimukseen perustuvassa välimiesmenettelyssä tulee esiin yhteisön oikeuteen kuuluvia kysymyksiä, yleiset tuomioistuimet voivat joutua tarkastelemaan näitä kysymyksiä muun muassa valvoessaan — tapauksesta riippuen eri laajuudessa — välitystuomion laillisuutta muutoksenhaun, takaisinsaannin, täytäntöönpanomääräysmenettelyn

tai muun sellaisen oikeussuojakeinon yhteydessä, josta säädetään sovellettavassa kansallisessa lainsäädännössä (ks. em. asia Nordsee, tuomion 14 kohta).

33 Yhteisöjen tuomioistuin on todennut edellä mainitussa asiassa Nordsee antamansa tuomion 15 kohdassa, että kansallisten tuomioistuinten tehtävänä on tutkia, onko niiden pyydettävä perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua niiden yhteisön oikeuden oikeussääntöjen tulkinnasta tai pätevyydestä, joita näiden tuomioistuinten on mahdollisesti sovellettava niiden valvoessa välitystuomion laillisuutta.

34 Yhteisöjen tuomioistuin on todennut tältä osin saman tuomion 10—12 kohdassa, että sopimukseen perustuva välimiesoikeus ei ole perustamissopimuksen 177 artiklassa tarkoitettu "jäsenvaltion tuomioistuin", jos sopimuspuolilla ei ole minkäänlaista oikeudellista tai tosiasiallista velvollisuutta saattaa riitojansa välimiesoikeuden ratkaistaviksi ja jos kyseisen jäsenvaltion viranomaiset eivät osallistu millään tavalla sen päätöksen tekoon, jolla käsittelyjärjestykseksi valitaan välimiesmenettely, eikä viranomaisten tehtävänä ole osallistua viran puolesta asian käsittelyyn välimiesoikeudessa.

35 Lisäksi on huomattava, että välimiesmenettelyn tehokkuuden turvaamiseksi on perusteltua, että välitystuomiot voidaan saattaa yleisten tuomioistuimien tutkittavaksi ainoastaan tietyissä tilanteissa ja että välitystuomio voidaan kumota tai jättää tunnustamatta ainoastaan poikkeustapauksissa.

36 On kuitenkin korostettava, että perustamissopimuksen 85 artikla on EY:n perustamissopimuksen 3 artiklan g alakohdan mukaan (josta on muutettuna tullut EY 3 artiklan 1 kohdan g alakohta) perustavanlaatuinen määräys, joka on välttämätön yhteisölle annettujen tehtävien täyttämiseksi ja erityisesti sisämarkkinoiden toimivuuden varmistamiseksi. Tämän määräyksen merkityksen vuoksi perustamissopimuksen laatijat ovat nimenomaisesti määränneet perustamissopimuksen 85 artiklan 2 kohdassa, että tässä artiklassa kielletyt sopimukset ja päätökset ovat mitättömiä.

37 Tästä seuraa, että jos kansallisen tuomioistuimen on kansallisten menettelysääntöjen mukaan kumottava välitystuomio siinä tapauksessa, että välitystuomiolla rikotaan oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvia kansallisia oikeussääntöjä, sen on kumottava välitystuomio myös siinä tapauksessa, että välitystuomiolla rikotaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa määrättyä kieltoa.

38 Tätä päätelmää ei aseta kyseenalaiseksi se, että ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta New Yorkissa 10.6.1958 tehdyssä yleissopimuksessa, jonka kaikki jäsenvaltiot ovat ratifioineet, määrätään, että välitystuomio voidaan jättää tunnustamatta ja täytäntöönpanematta ainoastaan tiettyjen virheiden vuoksi eli siksi, että välitystuomiossa ei ole noudatettu välityslausekkeen määräyksiä tai että välitystuomio ei ole asianosaisia sitova taikka että välitystuomion tunnustaminen tai täytäntöönpano on sen maan, jossa tunnustamista tai täytäntöönpanoa vaaditaan, oikeusjärjestyksen perusteiden vastaista (New Yorkin yleissopimuksen V artiklan 1 kappaleen c ja e kohta ja 2 kappaleen b kohta).

39 Näin on siksi, että tämän tuomion 36 kohdassa mainituista syistä perustamissopimuksen 85 artiklaa voidaan pitää yleissopimuksessa tarkoitettuna oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvana määräyksenä.

40 Lopuksi on syytä todeta, että — kuten tämän tuomion 34 kohdasta ilmenee — välimiehet eivät voi pyytää kansallisten tuomioistuinten tavoin yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua yhteisön oikeuden tulkinnasta tai pätevyydestä. Yhteisön oikeusjärjestyksen kannalta on kuitenkin ilmeisen tarpeellista, että tulevien tulkintaeroavaisuuksien välttämiseksi kaikkia yhteisön oikeuden oikeussääntöjä tulkitaan yhdenmukaisella tavalla riippumatta siitä, millaisesta soveltamistilanteesta on kyse (asia C-88/91, Federconsorzi, tuomio 25.6.1992, Kok. 1992, s. I-4035, 7 kohta). Tämän vuoksi sellaisessa soveltamistilanteessa, josta on kyse nyt käsiteltävänä olevassa asiassa, edellä mainitusta yhdistetyissä asioissa Van Schijndel ja Van Veen annetusta tuomiosta poiketen yhteisön oikeus edellyttää sitä, että välitystuomion pätevyyttä tutkivat kansalliset tuomioistuimet voivat tutkia sellaiset kysymykset, jotka liittyvät perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon tulkintaan, ja että ne voivat tarvittaessa esittää tätä koskevan ennakkoratkaisupyynnön yhteisöjen tuomioistuimelle.

41 Toiseen ennakkoratkaisukysymykseen on näin ollen vastattava, että kansallisen tuomioistuimen, joka käsittelee vaatimusta välitystuomion kumoamisesta, on hyväksyttävä tämä vaatimus, kun se katsoo, että välitystuomio on ristiriidassa perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa, jos tämän tuomioistuimen on kansallisten menettelysääntöjen mukaan hyväksyttävä tällainen kumoamisvaatimus siinä tilanteessa, että välitystuomio on ristiriidassa oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvan kansallisen oikeussäännön kanssa.

Ensimmäinen ja kolmas ennakkoratkaisukysymys

42 Kun otetaan huomioon toiseen kysymykseen annettu vastaus, ensimmäiseen ja kolmanteen kysymykseen ei ole tarpeen vastata.

Neljäs ja viides ennakkoratkaisukysymys

43 Neljännellä ja viidennellä kysymyksellään, jotka on syytä tutkia yhdessä, Hoge Raad kysyy, onko kansallisen tuomioistuimen jätettävä yhteisön oikeuden vuoksi soveltamatta sellaisia kansallisia menettelysääntöjä, joiden mukaan välimiesoikeuden välituomiolla, joka on luonteeltaan lopullinen välitystuomio ja josta ei ole nostettu kumoamiskannetta säädetyn määräajan kuluessa, on oikeusvoimavaikutus eikä sitä voida asettaa kyseenalaiseksi myöhemmässä välitystuomiossa, vaikka tämä olisi tarpeen, jotta myöhemmän välitystuomion kumoamista koskevassa menettelyssä voitaisiin tutkia, onko sellainen sopimus, joka on välituomiossa katsottu päteväksi, tästä huolimatta mitätön perustamissopimuksen 85 artiklan perusteella.

44 On syytä palauttaa mieleen, että pääasian oikeudenkäynnissä kyseessä olevien kansallisten menettelysääntöjen mukaan sellaisen välituomion kumoamista, joka on luonteeltaan lopullinen välitystuomio, voidaan vaatia kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun tämä välituomio on talletettu toimivaltaisen tuomioistuimen kansliaan.

45 Tällainen määräaika ei vaikuta liian lyhyeltä, kun huomioon otetaan muiden jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksiin sisältyvät vastaavat määräajat, eikä sillä tehdä yhteisön oikeudessa annettujen oikeuksien käyttämistä suhteettoman vaikeaksi tai käytännössä mahdottomaksi.

46 Lisäksi on syytä korostaa, että sellaiset kansalliset menettelysäännöt, joilla välituomion oikeusvoimavaikutuksen huomioon ottamiseksi rajoitetaan mahdollisuutta vaatia tällaisen määräajan päättymisen jälkeen kumottavaksi välituomion pohjalle rakentuva myöhempi välitystuomio, joka on luonteeltaan lopullinen välitystuomio, ovat perusteltuja kansallisen lainkäyttöjärjestelmän perustana olevien periaatteiden vuoksi, joita ovat oikeusvarmuuden periaate ja oikeusvoiman periaate, joka on ensin mainitun periaatteen erityinen ilmentymä.

47 Näin ollen yhteisön oikeudessa ei edellytetä, että kansallisen tuomioistuimen olisi jätettävä soveltamatta tällaisia menettelysääntöjä, ja näin on siitä huolimatta, että soveltamatta jättäminen olisi tarpeen, jotta tuomioistuin voisi tutkia myöhemmän välitystuomioistuimen kumoamista koskevassa menettelyssä sen, onko sopimus, joka on vahvistettu välituomiossa päteväksi, tästä huolimatta mitätön perustamissopimuksen 85 artiklan perusteella.

48 Neljänteen ja viidenteen kysymykseen on siis vastattava, että yhteisön oikeudessa ei edellytetä, että kansallisen tuomioistuimen olisi jätettävä soveltamatta sellaisia kansallisia menettelysääntöjä, joiden mukaan välimiesoikeuden välituomiolla, joka on luonteeltaan lopullinen välitystuomio ja josta ei ole nostettu kumoamiskannetta säädetyn määräajan kuluessa, on oikeusvoimavaikutus eikä sitä voida asettaa kyseenalaiseksi myöhemmässä välitystuomiossa, vaikka tämä olisi tarpeen, jotta myöhemmän välitystuomion kumoamista koskevassa menettelyssä voitaisiin tutkia, onko sellainen sopimus, joka on välituomiossa katsottu päteväksi, tästä huolimatta mitätön perustamissopimuksen 85 artiklan perusteella.

Oikeudenkäyntikulut

49 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Alankomaiden, Ranskan, Italian ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Hoge Raad der Nederlandenin 21.3.1997 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) Kansallisen tuomioistuimen, joka käsittelee vaatimusta välitystuomion kumoamisesta, on hyväksyttävä tämä vaatimus, kun se katsoo, että välitystuomio on ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan (josta on tullut EY 81 artikla) kanssa, jos tämän tuomioistuimen on kansallisten menettelysääntöjen mukaan hyväksyttävä tällainen kumoamisvaatimus siinä tilanteessa, että välitystuomio on ristiriidassa oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvan kansallisen oikeussäännön kanssa.

2) Yhteisön oikeudessa ei edellytetä, että kansallisen tuomioistuimen olisi jätettävä soveltamatta sellaisia kansallisia menettelysääntöjä, joiden mukaan

välimiesoikeuden välituomiolla, joka on luonteeltaan lopullinen välitystuomio ja josta ei ole nostettu kumoamiskannetta säädetyn määräajan kuluessa, on oikeusvoimavaikutus eikä sitä voida asettaa kyseenalaiseksi myöhemmässä välitystuomiossa, vaikka tämä olisi tarpeen, jotta myöhemmän välitystuomion kumoamista koskevassa menettelyssä voitaisiin tutkia, onko sellainen sopimus, joka on välituomiossa katsottu päteväksi, tästä huolimatta mitätön perustamissopimuksen 85 artiklan perusteella.

Rodríguez Iglesias Kapteyn Puissochet

Hirsch Jann

Mancini Moitinho de Almeida Gulmann

Murray Edward

Ragnemalm Sevón Wathelet

Julistettiin Luxemburgissa 1 päivänä kesäkuuta 1999.

R. Grass

kirjaaja

G. C. Rodríguez Iglesias

presidentti